

Одељење за новинарство и комуникологију је на својој седници формирало Комисију за преглед и оцену докторске дисертације: **УЛОГА ПРАВОСУДНОГ СИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У БОРБИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ“** , кандидаткиње **Мерил Грегориан**.

Комисија у саставу: проф.др Радомир Милашиновић, проф.др Дејан Миленковић и проф. др Зоран Стојиљковић, као предложени ментор, након оствареног увида у текст дисертације, узајамних консултација и разговора са кандидаткињом, као и сугестија усмерених на садржајно прецизирање, сажимање и операционализацију предмета истраживања, који су резултирали делимичним изменама и сажимањима полазне верзије тезе , подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Докторска дисертација : **Улога правосудног система Републике Србије у борби против корупције, кандидаткиње Мерил Грегориан** садржи укупно 341 страну, од којих 321 страну чини основни текст, а 20 страна прилози и преглед коришћене литературе са чак 299 писаних и електронских извора података.

Структурно, теза је подељена на уводне напомене , седам тематских поглавља, закључна разматрања и прилоге и списак литературе.

РАДНА БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Мерил Грегориан рођена је 1968. године у Сремској Митровици. Дипломирала је на Филолошком факултету , на смеру за оријенталистику. Специјалистичке и академске студије религије завршила је на Факултету политичких наука у Београду, са просечном оценом 9,55. Колегиница Грегориан одбранила је и завршни рад на тему „Вахабизам као интерпретација ислама.“

Докторске студије уписала је на Факултету политичких наука школске 2009/2010.године.

Колегиница Грегориан је радила на пословима :

1. превођења са персијског језика
2. на изради научне енциклопедије за научноистраживачки институт „Ибн Сина“ у Сарајеву
3. Радила је као уредник и коректор научног часописа „Нур“.
4. Радила је емисију „Једна жена, једна прича“ као аутор и водитељ на ТВ „Свети Ђорђе“ у Инђији.

Списак објављених радова кандидаткиње

1. Кандидаткиња је објавила књигу „Вахабизам као интерпретација ислама“, „Албатрос“ у сарадњи са Министарством за науку и образовање, Београд; 2013.

2. Кандидаткиња је аутор научног чланка „*Права жена под светлом ислама*“, Научни часопис „Нур“, Културни центар Ирана, Београд, 2011.

3. Кандидаткиња је аутор научног рада „*Спољна политика и дипломатија Исламске Републике Ирана*“ (113 страна), Научноистраживачки институт „Ибн Сина“, Сарајево; 2010.

Поред ојављених монографија кандидаткиња је:

1. превела философско дело иранског аутора Мортезе Мотахарија под називом „*Фетрат*“ (Природа и бит човека), Ирански културни центар; Београд, 1997.

2. превела философско дело иранског аутора Мохсена Гераатија под називом „*Трачак тајни намаза*“, Ирански културни центар; Београд; 1998.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У дисертацији „ Улога правосудног система Републике Србије у борби против корупције“, кандидаткиња Мерил Грегориан, за основни предмет свога истраживања је изабрала истраживање и анализу нормативног оквира, процеса одлучивања и остварених ефеката деловања, укључив релизоване капацитете и организациону структуру, правосудних институција Србије. У фокусу истраживања су били ефекти и допринос правосуђа у борби против корупције, као и , на другој страни, њихов интегритет и капацитети да се изборе са појавама корупције унутар сопствених структура и активности..

Пре свега, правосудне институције Републике Србије су представљене у правној и политичкој науци као значајни друштвени чиниоци, који су усмерени на очување и заштиту националних државних интереса и цивилног друштва, посебно у борби против корупције и реализације у пракси основних начела Устава и поштовања људских права.

Међутим, када се ради о научној анализи феномена корупције - његовим узроцима и крајње погубним последицама које корупција производи на државни поредак Србије, цивилно друштво, саме правосудне органе, као и образовно-просветни систем, здравство, социјалну политику, претежни део досадашње теоријске продукције се, нажалост своди на ниво фактографије и дескрипције , или пак политичке есејистике. Посебно је то случај када се ради о улози правосудних органа.

Насупрот томе, у докторској дисертацији кандидаткиња Грегориан је, поред теоријских, применила и емпиријски, као и политичко-културални приступ истраживању активности рада државних организација. Наиме, предузимање конкретних коруптивних радњи и мера, од стране државних органа и служби, у готово потпуној мери је условљено идеолошким вредностима које владају у друштву, односно доминантном политичко – културном матрицом која условљава системе вредности у Републици Србији. Самим тим предмет истраживања су били и ставови о корупцији, али и шире идеолошке вредности и системи државних симбола Републике Србије, наслеђени традиционалним националним и религијским симболичким дискурсима, као и дискурсима насталим након распада СФРЈ и под одређеним утицајима доминантних система вредности и

институционалних образаца, пре свега оних који долазе од институција и организација земаља Европске Уније.

Колегиница Грегориан сматра, са правом, да је положај правосудних институција специфичан, те се у контексту њеног одабраног предмета истраживања може проматрати из два угла: правосудни органи као органи за процесуирање корупције, али и правосуђе као систем у коме се случајеви корупције дешавају.

Поменути чиниоци су до сада били недовољно анализирани у нашој научној и друштвеној јавности, те се с правом може констатовати да је рад на докторској дисертацији која покрива ову, у великој мери дефицитарну у нас, тематску област имао своје оправдане разлоге.

Може се чак тврдити да се тиме, истовремено, отварају и врата новим дискусијама о употреби савремених информационих система, злоупотребима политичке пропаганде и средстава јавног информисања у раду правосуђа - њиховом домету и утицају. Шири тематски оквир тезе чине и расправе о томе како да се организује државна управа у смислу остварења принципа добре владавине и смањења раширене бирократизације, депрофесионализације и присутних коруптивних елемената, као и са тематиком борбе против корупције тесно повезане расправе о потреби и механизмима далеко одлучније борбе против организованих криминалних структура и делатности попут „прања новца“.

Операционално одређење предмета истраживања:

1. Генерално одређење предмета истраживања јесте, улога правосуђа у борби против феномена корупције као значајног фактора државне, друштвене и политичке организације који врши апсолутни утицај на целокупан политички поредак. Кандидаткиња је свој одабрани тематски оквир истраживала кроз следеће чиниоце:

а-Узроци настанка и развоја феномена ;

- друштвени услови (у оквиру којих нарочито истражује карактеристике друштвених организација),

-друштвени, политички, економски и културни интереси државних организација;

-положај институција и актера политичког система у савременим интеграционим процесима, пре свега оним европским ;

б -Мотиви, интереси и циљеви државних органа и организација Републике Србије.;

-политички мотиви, интереси и циљеви;

-економски, културни, образовни и други мотиви, интереси и циљеви.

в -Понашања и делања корумпираних и коруптивних структура унутар државних органа и организација Републике Србије :

- утицаји њихових активности на кретања унутар политичког система државе;

-утицаји њихових активности на правосудни систем;

-утицаји корупције на службе безбедности,

-утицаји њихових активности на цивилно друштво;

-утицаји њихових активности на реализацију људских права и слобода у Републици Србији.

г-Методe и средства деловања правосудних органа Републике Србије у областима :

- едукације и обезбеђења професионалности одговорних лица;
- професионалних стандарда и етике запослених и руководећих лица
- ефекти у односима са другим политичким организацијама и институцијама;
- социо-психолошки ефекти, односно ниво кредибилности и легитимитета који правосудје има међу грађанкама и грађанима Србије.

2. Дисциплинарно одређење предмета истраживања:

Истраживање колегинице Мерил Грегориан спада доминантно у поље анализа политичких наука са ослонцем на правне науке и познавање и критичку анализу законске регулативе.

3. Просторно и временско одређење предмета истраживања:

Истраживање се, поред остварених увида у ранију праксу и вршених компаративних увида, првенствено односи на простор на коме делују правосудне институције Републике Србије-на територију Републике Србије и на прву деценију XXI века, односно период 2000 -2013. године.

3. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Теоријско - хипотетички оквир дисертације који је колегиница Грегориан настојала да тестира, аргументује и докаже, чинила је мрежа од генералне и пет посебних хипотеза са развијеним пратећим сетом индикатора.

Генерална хипотеза:

Циљ државног поретка јесте да осигура реализацију и очување оних уставних вредности на којима је утемељена политичка заједница, поштовање људских права и слобода у демократском друштву, борба против организованог криминала и енергично супротстављање коруптивним државним елементима и структурама у таквом друштвено-политичком оквиру. Свака демократска утврђена политичка заједница кроз демократске институције и Устав-утемељује ове вредности. У таквим ситуацијама се поверава ова функција државним институцијама и органима, чија је организација утемељена у јединствени државни поредак.

Дилема за свако друштво јесте где су лимити контроле државних органа и организација, којима су поверени послови заштите државног поретка и Устава, који гарантују да ће остати у заштити уставно-политичког поретка, да се неће претворити у интересне домене разних парадржавних групација и организација и других центара моћи, који би довели у питање реализацију остварења људских права и слобода у демократском друштву. Крајњи циљ борбе против корупције

јесте да се афирмишу основна људска права и слободе у једном демократком друштву, на законски прихватљив и друштвено-морални начин.

Ова дилема је посебно изражена у друштвима у транзицији и зато јесте од посебне важности за Републику Србију. Државне организације у Србији јесу утемељене у институционалном смислу са циљем да осигурају стандарде карактеристичне за вредности које су прокламоване у свету демократских држава. Међутим, у пракси показују се бројни пропусти и деформације чији је основни узрок настојање да се на одговарајуће начине врши политичка контрола државних органа и организација у Републици Србији.

У том контексту, правосудне институције Републике Србије се јављају као недовољно оспособљене и аутономне и моћне да у складу са демократским стандардима, врше контролу, заштите државни поредак и Устав, као и тежњу да сачувају већ утврђене традиционалне системе вредности. Ово је посебно значајно када се ради о поштовању основних људских права и слобода и борби против корупције.

II-Посебне хипотезе

1.-Прва посебна хипотеза

Политички поредак Републике Србије јесте законски и друштвено-политички успостављен да одбаци све одлике негативних политичких режима и да развије карактеристике демократске заједнице. Основни циљеви ове заједнице јесу борба против корупције и реализација људских права и слобода.

Индикатори:

1. Устав Републике Србије
2. Стратегије, програми реформи и јавне политике у области правосуђа,
3. Манифестације и пројекти сарадње са међународним владиним и невладиним организацијама ,
4. Деловање разних државних и невладиних организација унутар политичког система,
5. Изјаве припадника државних органа о њиховом односу према разним политичким, правосудним и цивилним активностима и мерама у борби против корупције.

2.- Друга посебна хипотеза:

Државна политика Републике Србије и њених политичких органа јесте да се категорички супротставе коруптивним елементима друштва и да одбране основна уставна начела. У том смислу су формиране и одређене политичке институције и организације које врше контролу рада државних органа и борбу против злоупотребе службених положаја, незаконитог богаћења и других облика организованог криминала.

Индикатори:

- 1.Формирање и деловање независних контролних државних органа
- 2.Деловање припадника "класичних " државних организација на конкретним радним задацима.
3. Мерења и досадашњи резултати борбе против корупције

3.-Трећа посебна хипотеза:

Значајни, фундаментални циљеви правосудног система Републике Србије су двослојни. Први и основни циљ јесте заштита правног и политичког поретка у ослону на законске одредбе, његово обједињавање, јачање и заснованост на базичним цивилизацијским и демократским вредностима владавине права.

Други циљ јесте да се применом закона оствари принцип владавине права и закона у држави. Посебно је значајна њихова непристрасна улога у правосудним поступцима који за предмет имају дела са коруптивним друштвеним елементима и у борби против организованих криминалних група.

Индикатори:

1. Подигнуте оптужнице против дела корупције
2. Непристрасност и независност правосудних институција
3. Број ефикасно решених правосудних поступака

4-Четврта посебна хипотеза

Последице корупције у државном систему јесу разни облици толерисања организованог криминала, као и подривања државног поретка услед злоупотреба службених положаја.

Индикатори:

- 1.Фактичко постојање организованих криминалних група;
2. Утврђене злоупотребе службеног положаја;
3. Анализе ризика од корупције у законској и подзаконској регулативи.

5- Пета посебна хипотеза:

Последице раширене корупције су још увек веома присутне када се ради о цивилном друштву, односно о (посредним) ефектима попут изгубљеног развоја или одржања незапослености, али не у довољној мери када се ради о санкционисању корупције и трговине утицајем унутар моћних политичких функционера и економских и финансијских моћника. Недостатак законских прописа и коруптивне везе омогућавају коруптивним друштвеним елементима да остану „заштићени“ и „некажњени“.

Индикатори:

1. Одбачени правосудни и тужилачки поступци против појединаца и институција ,
2. Навођење законских прописа и подзаконских аката који противурече Уставу и начелима ратификованих међународних конвенција;
3. Увођење нових законских прописа у 2013. години, који још више повређују категорије немоћних грађана (инвалида), деце, сиромашних људи;
4. Благе правосудне одлуке када се ради о "заштићеним", моћним појединцима и групама.

4. СТРУКТУРА / САДРЖАЈ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I - Уводне напомене

- 1.1.– Одређење појма „корупције“

II - Феномен корупције-(24-78)

- 2.1. – Врсте и типологије корупције
- 2.2. – Појавни облици корупције у посткомунистичким друштвима
- 2.3. – Негативни политички режими
- 2.4. – Узроци корупције
- 2.5. – Циљеви борбе против корупције
- 2.6. – Поштовање људских права као крајњи циљ борбе против корупције

III - Политички актери у борби против корупције (78 - 102)

- 3.1. – Народна скупштина Републике Србије
- 3.2. – Влада Републике Србије
- 3.3. – Савет за борбу против корупције
- 3.4.- Заштитник права грађана
- 3.5.- Повереник за информације од јавног значаја
- 3.6. – Агенција за борбу против корупције
- 3.7. –Актери антикоруптивне стратегије

IV - Правосудни систем у борби против корупције (102- 132)

- 4.1. – Министарство правде и државне управе
- 4.2. – Улога Уставног суда у поштовању људских права и слобода
- 4.3. – Улога судова у борби против корупције
- 4.4. – Специјално тужилаштво за организовани криминал
- 4.5. – Јавно тужилаштво

V – Сарадња правосуђа и националног система безбедности у борби против корупције (132 - 152)

- 5.1. – Савет за националну безбедност
- 5.2. – Министарство унутрашњих послова Републике Србије
- 5.3.- Служба за борбу против организованог криминала
- 5.4.- Управа криминалистичке полиције
- 5.5.- Служба за специјалне истражне методе
- 5.6. - Министарство одбране
- 5.7. - Војна полиција
- 5.8. –Одбор за одбрану и безбедност

VI - Последице корупције у државном систему Републике Србије(152 - 200)

- 6.1. – Злоупотреба службених положаја и мито
- 6.2. – Организоване криминалне групе
- 6.3. – Манифестације облика организованог криминала
- 6.4. – Проблематика феномена прања новца
- 6.5. – Трговина људима, људским органима и подвођење на проституцију
- 6.6. – Нарко-криминал и носиоци организованих криминалних група
- 6.7.- Појава тероризма и подривања државног поретка

VII - Значај идеологије на систем владајућих елита (200 - 228)

- 7.1. – Кључна обележја политичког система Републике Србије
- 7.2. – Идеологија владајућих елита
- 7.3. – Политичка пропаганда и системи вредности у Републици Србији
- 7.4. – Носиоци актуелне идеологије

VIII - Политика реформи у борби против корупције (229 - 296)

- 8.1. – Идентификација утицаја уставно-политичке кризе на политичке процесе
- 8.2. – Нов институционални приступ политичкој пракси
- 8.3. – Карактеристике демократског друштва и категорија одговорности
- 8.4. – Поштовање људских права и слобода у демократској заједници
- 8.5. – Европска конвенција о људским правима и слободама
- 8.6. – Еуропски суд за људска права

IX - Закључна разматрања (296 - 321)

- 9.1. – Стварање услова за реформу политичких процеса
- 9.2. – Препоруке за нове законске прописе
- 9.3. – Препоруке за реформе у организацији рада правосуђа и државне управе
- 9.4. – Препоруке за реформе у систему безбедности
- 9.5.. – Објективна научна очекивања и прогнозе о временском периоду потребном за наведене реформе

Опис садржаја (структуре по поглављима) докторске дисертације: „Улога правосудног система Републике Србије у борби против корупције“

I – У првом поглављу „Уводне напомене“, кандидаткиња нас нужно полазно уводи у разматрање порекла и дефинисања феномена „корупције“; јер су дилеме пред онима који покушавају да дефинишу корупцију многобројне. Наиме, корупција није једнако прихватљива за сва друштва и културе и често се доводи у везу са појавом кршења законских, моралних и обичајних норми у једном систему. Други проблем при дефинисању корупције јесте да ли је она обавезно облик понашања људи или може да буде и одлика државног система и њених институција. Из тог разлога, од многобројних покушаја да се дефинише корупција, кандидаткиња бира оне приступе и дефиниције (Танци, Клиткард, Расма Карклинкс) који су најоптималнији методски приступи за анализу корупције у Србији

У том смислу, колегиница Грегориан прави разлику између активног и пасивног облика корупције државних службеника. Тако, рецимо, у активном облику корупције, корумпирани државни службеник у тренутку злоупотребе јавног интереса и/или службеног положаја, чини нешто што није у складу са његовим службеним дужностима и овлашћењима.

Међутим, у пасивном облику корупције, државни службеник, као рецимо судија или јавни тужилац, не предузима оне процесне поступке које је дужан да учини или касни са подизањем оптужнице, потернице и других истражних радњи и поступака. Такав систем интегритета јавне службе који захтева да се уведе читав спектар надзора над понашањем, односно проценом да ли државни службеник поступа збиља у интересу јавне службе јесте много суптилнији од оног који надзире поштовање позитивног права. У Републици Србији то је, са изузетком извршне власти и носилаца правосудних функција, у делокругу активности Заштитника грађана везано за позитивно право, али, у областима контроле јавних финансија, права јавности да зна или превенције корупције, и представника других независних државних контролних органа.

У овом поглављу кандидаткиња, бавећи се утврђивањем циљева антикоруптивне стратегије(стр.17-24), ставља нагласак на критику ексклузивног позитивноправног регулисања деловања јавне управе, односно на наслеђени врло изражени нормативизам. Међутим, надзор интегритета и процена моралног профила јавног службеника је остала и даље у позадини јер се ретко помиње етички проблем, а акценат се ставља на једино кривичноправни аспект. Приступ корупцији са кривичноправног аспекта је непотпун да би се држава могла озбиљно да упусти у борбу против корупције.. Зато бројни случајеви корупције остају неоткривени и тешко се обелодањују.

При томе, неоправдано је да се надзорна функција своди једино на законитост рада јавне службе јер надзорна функција подразумева и у квалитету поступања и

одлука које доноси јавни службеник, а поготово у правосудном систему од чијих деловања и одлука зависе врло често, веома значајна решења и одлуке.

Организација власти у надзорној функцији би морала да постане саставни део јавне управе, и то по свим ресорима и стручним службама, а не да се то ради само формално и у складу са наслеђеним нормативним узансама.

Легитимитет јавне управе подразумева стално преиспитивање и анализу начина на који ова јавна управа функционише. У овом делу дисертације кандидаткиња је представила и конкретне примере на основу емпиријских истраживања. Управо су емпиријска истраживања кандидаткиње у сектору социјалне политике повезана са правосудним системом, указала на примере корупције и компромитације у државној управи, те да је неопходно оформити посебна надзорна стручна тела у сваком домену јавне управе јер се ефикасност руководиоца своди најчешће на пребацивање одговорности на други нижи државни орган, који опет није довољно стручан да самостално доноси правилне одлуке и врло лако подлеже и под најмањим притисцима корупцији у смислу злоупотреба службених овлашћења.

Увођење у појам и дефиницију „корупције“ подразумева и размену услуга у јавноме сектору, што је посебно опасно када се ради о операцијама организованог криминала уз учешће појединих моћника. Тада се ни у правосуђу, ове противуслуге корупције, готово не истражују, што је кандидаткиња истраживала кроз сусрете са специјалним тужиоцима за организовани криминал. Оваква кривична дела наносе огромну штету целокупном друштву и држави.

II – Друго поглавље носи назив „Феномен корупције“ и у њему се кандидаткиња бавила анализом врста и типологија корупције, односно појавним облицима корупције у посткомунитичким друштвима. Саставни део анализе чини критички преглед негативних политичких режима (48-63), односно узрока који доводе до појаве корупције, циљева борбе против корупције, посебно њеног крајњег циља а то је поштовање људских права и слобода грађана Републике Србије. У овом делу свог рада, кандидаткиња настоји да појасни због чега је реформа домаћег правосудног система, захтевала нужне интервенције не само у нормативном, него и у институционалном смислу да се уреде такви односи у друштву који би свели на најмању меру кршење људских права и слобода (стр. 74-78) .

У овом делу рада, кандидаткиња анализира због чега се у времену прелаза из ауторитарног поретка у конституционалну, либералну демократију, не могу постићи за кратко време позитивни резултати, односно пружа аргументацију и разлоге зашто ова борба понекад траје и наредних неколико деценија.

Примера ради, домаће законодавство није довољно усклађено са релевантним међународним документима, док се законски прописи не примењују на одговарајуће начине и често се погрешно тумаче и наводе у непримереним ситуацијама. Програм заштите сведока и сарадника правде, у оквиру кривичног поступка још увек није одговарајуће регулисан у правосудној пракси. На другој страни, Програм заштите учесника у кривичном поступку се не може применити у вези са поступцима, који се воде поводом кривичних дела корупције, изузев уколико немају карактер организованог криминала.

У овом делу рада, кандидаткиња Мерил Грегориан даје и типологију корупције према различитим критеријумима друштвених домена, као што су то економски,

правни, политички и други појавни облици корупције у посткомунистичким друштвима, и опредељује се за став да је су по друштво најопаснији системски, "високонпонски" , политички облици корупције, у које спада и корупција у правосуђу.

Посткомунистичка корупција има дакле, многе подврсте, од којих су поједине врсте системског, институционалног карактера. Неуспешност институција представља храну за корупцију (стр.64-67).

Судови јесу гаранција и последња одбрана људских права, али и чувари реда и сигурности у једном друштву. Неуспешност домаћих судова је врло видљива када се упореде статистички подаци у Европском суду за људска права у Стразбуру. У поређењу са осталим бившим југословенским републикама, Србија се често налази на челу ове листе када се ради о поднетим апликацијама. Кандидаткиња као најчешће разлоге за овакво стање апострофира одсуство владавине права, недостатак политичке воље, кризу морала и друштвених вредности, неодговорно и успорено правосуђе и друге кључне узроке који доводе до корупције у Србији, при чему се не поштују ратификоване међународне конвенције.

III – У трећем поглављу које носи назив „ Политички актери у борби против корупције“, кандидаткиња се, крајње сумарно бави положајем и улогом: „ Народне скупштине Републике Србије“, „Владе Републике Србије“, „Савета за борбу против корупције“, „Заштитника грађана“, „Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности“, „Агенције за борбу против корупције“, као и улогом коју би у борби против корупције требало да имају медији, грађанско друштво академска заједница и други актери антикоруптивне стратегије. Посебну пажњу у овом делу дисертације, кандидаткиња посвећује Заштитнику грађана, Поверенику за информације од јавног значаја, Државној ревизорској институцији (ДРИ) и Агенцији за борбу против корупције јер се ради о новоуспостављеним демократским институцијама "четврте гране власти" које представљају зачетнике и темеље новог модела "надгледане демократије " (Кин), односно гаранте поштовања права грађана. Улога организација цивилног друштва (ОЦД) у борби против корупције је још увек у Србији релативно скромна, што је кандидаткиња образложила као последицу актуелно доминантне вредносне матрице друштва по којој се успешност једне особе врло често изједначава са њеним друштвеним статусом и позицијом у друштву, док се моралне вредности често подводе материјалним интересима и непотизму и кронизму. Последично, уместо да се развија клима "нулте толеранције на корупцију" и редукују појаве масовне корупције развија се дух опортуног односа према „сналажљиви,“ и корумпираним људима(стр- 97-102).

Кандидаткиња посебно апострофира значај смерница за **планове интегритета** унутар државних институција и јавне власти тиме што указује на ризике и даје критичку анализу најчешћих облика **злоупотребе службених овлашћења**, до којих је дошла у поступку свеобухватног емпиријског истраживања у протекле четири године. Кандидаткиња закључује овај део својих разматрања констатацијом да је корупцију и злоупотребе службених овлашћења врло једноставно препознати када одређене државне институције делују затворено и јавност нема објективног увида у њихове делатности (стр.100-102).

IV – Четврто поглавље носи наслов „Правосудни систем у борби против корупције у Републици Србији“.

Кандидаткиња своја разматрања у овом одељку тезе започиње више пута поновљеном оценом да се однос између правосудног система и корупције може посматрати на два начина: анализом значаја и улоге правосуђа у борби против корупције, али и анализом раширености корупције унутар правосудног система. Између поверења у правосуђе и раширености корупције у нашем друштву, те поверења у правосуђе и корупције у њему, постоји, по колегиници Грегориан, обрнуто пропорционални однос.

Нормативно посматрано, правосудни систем јесте чувар владајућих друштвених вредности и одржава правни поредак државе.

На основу ове полазне премисе, кандидаткиња у овом поглављу критички разматра конкретну улогу сваког актера правосудног система у Републици Србији. Полазну тачку анализе представља Министарство правде и државне управе као надзорни контролни политички орган, при чему је министар правосуђа и члан Високог савета судства поред осталих признатих правосудних личности.

Кандидаткиња се залаже и да креирање националне стратегије за борбу против корупције али организованог криминала и тероризма, истовремено мора да подразумева и поштовање људских права и слобода- што сматра да је немогуће све док се не ускладе унутрашњи правни прописи са обавезујућим међународним конвенцијама, и не дају шира овлашћења демократској надзорној контроли, као што је то на пример, улога Повереника за информације од јавног значаја и других контролних органа.

Поред Министарства правде предмет анализе у овом одељку су и улога Уставног суда и мреже судских органа у борби против корупције. Предмет сумарног разматрања су и Јавно тужилаштво и, посебно, Специјално тужилаштво за организовани криминал (стр. 123-128).

Кандидаткиња у овом одељку посебно настоји да, на основу релевантних истраживања и стратешких докумената и акционих планова, прикаже различите моделе директне или индиректне корупције у правосуђу, али и анализира методе на које се може деловати од стране правосудних органа у циљу да се корупција сузбије. Имајући у виду да се корупција у правосуђу сматра делом системске, политички инволвиране корупције, то се и правосуђе и претходно вршене "реформе правосуђа " морају подврћи критичкој ревалоризацији и процени у којој мери се ради о изборима и промоцији кадрова у правосуђу по критеријима припадности каква је карактеристична за партијску, али не и демократски уређену државу(стр. 120-122).

V - Пето поглавље - "Сарадња правосуђа и националног система безбедности у борби против корупције", посвећено је везама и облицима (недовољне и недовољно транспарентне) сарадње између правосудних органа, полиције и служби безбедности. Поред Савета за националну безбедност, МУП-а и Министарства одбране , предмет сумарне анализе су и посебни органи и тела попут Службе за борбу против организованог криминала, Управе криминалистичке полиције, безбедоносних цивилних и војних агенција и Службе за специјалне

истражне методе. Посебан предмет анализе су логично и скуштински Одбори за одбрану и безбедност(стр. 150-152).

VI – Шесто поглавље носи назив „Последице корупције у државном систему Републике Србије“.

Злоупотреба службених положаја и мито представљају не само друштвену опасност, него и угрожавају правни систем, управо зато што корупционашко понашање спречава вршење легалне државне функције и правична поступања према обичним грађанима(152-156). Кандидаткиња у овом делу дисертације указује и на значај развијене друштвене свести као кључне претпоставке да се у много већој мери у борбу против корупције укључе и грађани и цивилно друштво . У овом поглављу кандидаткиња, на основу својих претходних студија и анализа, врши анализу разних видова организованог криминала и криминогених група, метода и начина манифестовања организованог криминала, при чему је посебан део посветила анализи за корупцију важног феномена прања новца у држави, као и трговини људима, људским органима и нарко криминалу(стр 165-178).

Кандидаткиња потенцира став да се не може целокупан терет истражних радњи и поступака у вези са организованим криминалом, препустити једино Специјалном тужилаштву за организовани криминал, нити оно поседује толике капацитете. Демократски зацртана визија једне уређене модерне државе захтева и едукацију и промоцију системских вредности када се ради о јавној власти, а посебно о реформама правосудног система. Тако се у развијеним земљама посвећује велика пажња изградњи целовите стратегије система националне безбедности и борбе против корупције и организованог криминала.

У одељку о организованим криминалним групама кандидаткиња показује познавање различитих типологија и класификација организованог криминалног деловања. У делу о нарко криминалу се такође, даје класификација одређених типова криминалних удружења у овој области (180-184).

У делу који се односи на појам тероризма и подривања државног поретка, кандидаткиња указује на директно пропорционалан однос који се успоставља стоји између појава тероризма и репресивног режима који није способан да реализује властите политичке циљеве на легитимни и законит начин(190-193).

VII - Седмо поглавље - " Иделогije владајућих елита " за циљ има да успостави и пропита релацију између доминантне владавинске идеолошке формуле и вредносног профила и стила политичкг понашања елите и (не)успешности борбе против корупције . Кључну алатку на овој равни анализе кандидаткиња , са правом, проналази у **концепту одговорности.**

Кандидаткиња, у ослону на радове Сарторија, посебно истиче своје уверење да у случају када је политичка одговорност правно регулисана, то значи да је поступак одређивања одговорности од почетка до краја, правно регулисан; било да је реч о поступку опозива, смењивања или разрешења или пак, о кривичној и дисциплинској одговорности носиоца функције. На другој страни, ванправна политичка одговорност није никада прецизно и процедурално регулисана правним нормама. На крају, санкције правне одговорности носилаца политичких функција је увек раскид односа поверења са поменутиим телом које га је бирало, односно опозив или смењивање са дужности, а када је реч о другим облицима одговорности

(кривична, грађанска), онда му се изриче једна од прецизно утврђених и одмерених санкција по закону или другом правноме пропису у складу са тежином дела за које одговара.

За колегиницу Грегориан, сагласно овом разумевању одговорности легитиман је тек онај друштвени поредак у коме постоји усаглашеност између политичке формуле и надзора народа (политички субјективизираних појединаца) о природи тога поретка. Легитиман поредак увек стоји у одређеном односу са принципима права и правичности, те означава стање добро уређеног друштвеног система. У случају да је ово стање изложено беззакоњу, анархији, несигурности и самовољи властодржаца јављају се несигурне слободе грађана и немогућност остваривања ни елементарних права и слобода, укључив оне у парничним поступцима који су веома мукотрпни и вишегодишњег су карактера. Наиме, питање о легитимитету се увек доказује у понашању политичких институција и државних органа према њеним грађанима (Подунавац)

VIII – Осмо поглавље - „Политика реформи у борби против корупције“ започиње ауторкином констатацијом да криза представља прелазну фазу током које више не важе нормални начини функционисања друштвених односа и рада институција политичког, правосудног и националног система безбедности.

Са друге стране, глобализација и савремене информационе технологије, тесно повезују већину светског тржишта и финансијских, али и социјалних мрежа и политичких система. Дакле, кандидаткиња настоји да у глобализацијском оквиру и кључу истражи тесне везе између различитих саставних делова система који делују као значајни узроци идентификације кризе у нашем друштву, као и да укаже на кључне проблеме, са намером да отвори простор даљим истраживачким пројектима у области трансфера правних знања, традиција и института.

На другој страни, без обзира на постојање традиционалног бирократског државног апарата и устаљених норми, као и широке наднационалне мреже норми и институција, кандидаткиња је пошла од става да су институције државе главни браниоци, односно да они одређују и бране виталне државне интересе и загарантована људска права. По њеном суду, то се може постићи уз одређене корекције у реформама правосудног система. **Институционална стабилност** јесте једна од најважнијих карактеристика демократски уређеног друштва, на основу чега логично следи у наставку тезе део везан за карактеристике демократског друштва и категорију одговорности. Супротно, управо неодговорност појединаца на власти може да услови тешке облике системске корупције, коју је после тешко искоренити (стр 248-260).

У том контексту кандидаткиња посебно апостофира значај доследне примене Европске конвенције о људским правима и слободама (стр. 272-286), као и деловања и утицај одлука Европског суда за људска права (286-296).

У закључним разматрањима колегиница Грегориан резимира своје налазе констатујући да када једно друштво не уме да стабилизује моралне вредности, тада једино правосудни систем у његовој ефикасној примени у пракси, може да заштити грађане. Уколико, међутим, грађани Републике Србије изгубе поверење у правосудни систем, онда неће постојати више ни вера у владавину права и правну

државу и њен поредак. У таквим околностима, грађани се могу ослонити на државу једино делиберативном праксом и грађанским демократским надзором и ефикасном применом закона и ратификованих међународних конвенција и у пракси (стр. 319).

5. КОРИШЋЕНЕ МЕТОДЕ И ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

У току израде своје докторске дисертације, кандидаткиња се, поред коришћења стандардних приступа попут институционалне парадигме и анализе садржаја документа, определила и за коришћење **бихевиоралног теоријског приступа**, односно његових методских поступака, који у свом најбољем издању пружају значајан теоријски и емпиријски допринос разумевању и објашњењу (коруптивног) друштвено-политичког понашања. То је подразумевало да са бихевиоралистичког аспекта, презизно одреди: 1. оно што настојимо аргументовано објаснити, односно све значајне чињенице, претпоставке, уверења и активности које предузимају правосудни органи Републике Србије у борби против корупције; 2. прецизно теоријско објашњење које се верификује и унапређује и, посебно, 3. начине емпиријског доказивања за критичку процену датог теоријског објашњења, које је захтевало на десетине усмерених оријентационих интервјуа са носиоцима правосудних функција, представницима полиције и инволвираних грађанских организација.

Са друге стране, када су у питању саме основне методе научног мишљења и истраживања у политичкој науци, кандидаткиња је користила **методе анализе са посебним акцентом на експликативну анализу**, која је допринела продубљенијем схватању предмета истраживања - његовом објашњењу и сазнању правилности и законитости; **методе специјализације** које такође, спадају у аналитичке основне методе, са усмерењем пажње од самог почетка истраживања на класификацију како узрока, тако и облика и нивоа коруптивних активности.

Значајно је навести и чињеницу да је докторска дисертација ове врсте нужно захтевала и да се велики део истраживања, поготово проучавање конкретних мера и техника које производи корупција, обави емпиријским путем, те је коришћење хипотетичко-дедуктивне методе било од посебног значаја.

Узорак докумената кандидаткиња је формираала на основу адекватне процене о значају докумената и репрезентативности одређених узорака, односно значаја података које нам пружају. У анализи одабраних документима кандидаткиња је методски коректно тражила аргументе и одговоре на дилеме отворене кроз постављене хипотезе.

У том смислу, сагласни смо са кандидаткињом у оцени да коришћени **дириговани (усмерени) научни интервју** није у области рада правосудних органа и спровођења антикоруптивних јавних политика посебно аналитички продоран; али је зато неопходан корективни методски поступак јер се на тај начин, наравно уз ригорозну анализу докумената, могу добити најобјективнији налази у процесу истраживања. Ово је, међутим, подразумевало огромно време и напоре кандидаткиње прво да се се добијају свеобухватни подаци до најситнијих детаља у процесу анкетања више десетина компетентних личности, а онда и у анализи и

компарацији добијених одговора. Последишно, рад на изради тезе је трајао четири године.

6. НАУЧНИ ДОПРИНОС И ДРУШТВЕНИ ЗНАЧАЈ

Научни значај ове докторске дисертације произилази из чињенице да феномен корупције у правосуђу, као и , на другој страни, улога правосуђа у редуковању корупције нису у довољној мери истражени у политичкој науци. Процес доношења правосудних одлука, и не мање важан њихов домет и ефекти у борби против корупције, морају да буду истражени и у домену анализе утицаја које врше на политичке елите и државно руководство, на деловање рада државних институција, али и на положај и перцепцију корупције који имају грађанке и грађани, медији и цивилно друштво.

У том смислу, од посебног је значаја настојање кандидаткиње да изврши **научну дескрипцију са елементима класификације и типологизације**, односно утврди кључне институционалне карактеристике и организацију рада правосуђа, домете и ефекте њиховог рада, посебно капацитета и интегритета који мора имати независно правосуђе у борби против корупције и поштовању међународних људских права.

У том оквиру, када је о друштвеном значају рада реч, кандидаткиња је у својој дисертацији понудила и сет препорука и сугестија које се тичу како потребе да се изврше одређене измене у законодавном систему, тако и у самој координацији и евалуацији антикоруптивних активности. Најважнији финални циљеви у овим реформама јесу енергична борба против корупције, због чега је утицај независног правосуђа и професионалност служби, од пресудног значаја за очување демократских и реформских вредности и националних државних интереса.

По мишљењу кандидаткиње, бројне државне институције нису координиране у раду и не познају довољно своје стварне надлежности и овлашћења. Поред тешких злоупотреба службених положаја и масовне корупције у државним органима, велики проблем јесте и едукација државних службеника условљена неодговарајућом реформом у просветном систему државе(стр. 206-216).

Разумевање и анализа активности националних државних правосудних органа од стране научне јавности омогућиће, по нашем суду, правовремену изградњу функционалних односа њихових субјеката са политичким идентитетима.

Кандидаткиња Мерил Грегориан, у закључном делу своје докторске дисертације, управо инсистира на изградњи, реформама, као и стварној кључној улози правосуђа у борби против корупције у друштву. Примера ради, предлаже се и сасвим другачија селекција у избору државних службеника. Демократске реформе подразумевају потпуно другачију селекцију државних службеника, од оних које су наслеђене из бившег политичког режима, као и сасвим другачије демократске вредности. Тек након ових реформи се може реално очекивати и ефикасно сузбијање корупције у државном поретку(стр.299-303).

Република Србија тежи да се прикључи европским интеграцијама и чланству у Европској Унији. Уједно тиме се указује потреба да се преиспитају конкретни резултати деловања, независност донетих одлука унутар правосудног система, као и степен поштовања међународно гарантованих људских права и објективно

испуњавање критерија професионалне компетентности, кредибилности и мерит система, односно система вредновања на основу остварених учинака(стр.303- 312).

7. ЗАКЉУЧАК

Високо вреднујући ниво познавања сложених расправа о улози правосудног система у развоју и консолидовању демократије и, посебно, у борби против корупције, али и о истовременим бројним демократским и ресурсним дефицитима правосуђа, условљеним делом и претходном традицијом успостављених хујерархијских односа моћи између различитих грана власти, односно способност и зрелост кандидаткиње за њихову критичку проверу и примену, Комисија једногласно предлаже Већу да **одобри, након истека рока за увид јавности, јавну одбрану докторске тезе: Улога правосудног система Републике Србије у борби против корупције, кандидаткиње Мерил Грегориан.**

Комисија је након увида у текст дисертације стекла неподељени утисак да кандидаткиња суверено влада кључним теоријско-методолошким концептима и поседује широк увид у релевантну теоријску продукцију и емпиријска истраживања у области анализе улоге правосуђа у борби против у корупције у Србији у анализираном периоду 2000-2013. као и резултирајућу методолошку утемељеност и кохерентност изведеног теоријско-хипотетичког оквира и логично развијену структуру и садржај докторске дисертације

Доносећи ову оцену Комисија је имала у виду и значај и актуелност одабране теме – њену теоријску и, посебно, практичну валидност за транзициони, постконфликтни простор Србије, као и предложени релевантан и кохерентан проблемски и садржајни, тематски оквир и њима примерен коришћени методолошки инструментариј.

Београд, 22.05. 2015.

Комисија

Проф.др Радомир Милашиновић

Проф.др Дејан Миленковић

Проф.др Зоран Стојиљковић

